

«ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»: П'ЯТА СЕСІЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

(15–29 липня 2012 р., Львів; Перемишль, Польща)

15–29 липня 2012 р. в рамках регіональної ініціативи Інституту відкритого суспільства відбулася п'ята сесія Міжнародної програми підтримки вищої освіти за напрямом «Філософія прав людини». Перша частина сесії була проведена в Україні (м. Львів), друга – у Польщі (на базі Державної вищої східноєвропейської школи в м. Перемишлі). Захід зібрав майже 25 слухачів – докторантів, кандидатів наук й аспірантів з вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ Азербайджану, Білорусі, Вірменії, Киргизстану, Росії й України. У якості лекторів були запрошені провідні спеціалісти у галузі філософії прав людини з університетів Польщі, Росії, США та України.

Тематика лекцій, пов'язана з регіональними концепціями та окремими дискусійними питаннями прав людини, органічно доповнила зміст попередніх сесій та міжсесійних семінарів Програми, присвячених філософському обґрунтуванню, історії та сучасним теоріям прав людини.

Сесія розпочалася з лекційного курсу професора Університету Джорджії (США) Е. Альтмана під назвою «Права людини, міжнародне право і глобальна справедливість». У першій частині курсу лектор проаналізував концепцію прав людини Дж. Ролза, викладену в статті «Право народів», її співвідношення зі змістом більш ранньої «Теорії справедливості» та полеміку Дж. Ролза з Т. Погге щодо можливості застосування принципу економічної справедливості на глобальному рівні. У цьому контексті активну дискусію серед слухачів викликало питання про співвідношення ліберальних прав і прав людини. Другий блок питань був присвячений критичному розгляду міжнародного гуманітарного права та сучасним дискусіям навколо проблеми так званого «цільового вбивства», тобто знищення осіб, які беруть участь у збройних конфліктах або терористичній діяльності і є так званими «нелегальними комбатантами», тобто позбавлені імунітету від такого вбивства відповідно до III Женевської конвенції.

Професор Варшавського університету (Польща) П. Бальцерович прочитав цикл лекцій, присвячених регіональним підходам до прав людини. Зокрема, лекційний курс «Права людини в Індії» він розпочав з огляду існуючих інтерпретацій прав людини індійськими мислителями: універсалістської концепції А. Шарми, критичного підходу А. Сена і песимістичних прогнозів У. Бахчі щодо розмивання ідеї прав людини. Аналіз теоретичних підходів доповнився цікавими даними про сучасну «праволюднну» практику в Індії. У другому курсі лекцій під назвою «Права людини в ісламському світі» П. Бальцерович розкрив основні підходи до прав людини в ісламській думці: від фундаменталістського заперечення можливості поєднання ісламу з правами людини до визнання останніх складовими релігії, а також розглянув практику прав людини в окремих ісламських країнах.

Лекційний курс у Львові продовжив академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор П. Рабінович, який прочитав лекції «Європейський суд з прав людини: сучасні проблеми» та «Межі прав людини». Під час останньої професор, зокрема, розповів про невідомі сторінки життя і творчості видатного випускника Львівського університету, одного з авторів концепції прав людини Г. Лаутерпахта.

У Перемишлі учасники Програми прослухали лекційний курс професора Кінгс Коледжу (м. Нью-Йорк, США) Д. Таббса під назвою «Права людини і аристократія», у якому лектор розкрив напругу між цими двома концептами у діалозі з такими відомими філософами та письменниками, як: Платон, Аристотель, В. Шекспір, Ч. Діккенс, А. де Токвіль та Дж. С. Мілль. Лейтмотивом цього діалогу стала проблема рівності.

Професор С. Галковський запропонував слухачам філософське осмислення свободи совісті, проаналізувавши три підходи в європейській думці до вирішення протиріччя між політикою і мораллю. Ці підходи лектор пов'язав з концепціями ліберум вето, громадянської непокори і протесту совісті, розглядаючи всі три як варіанти раціоналізації свободи совісті.

Сучасній європейській практиці прав людини присвятили свої лекції представники приймаючого закладу – директор Інституту міжнародних відносин Державної вищої східноєвропейської школи в Перемишлі, професор Я. Мокляк («Права людини в мультиетнічному суспільстві»), ректор згаданого закладу, професор Я. Драус («Рада Європи у вирішенні проблем прав людини»), суддя апеляційного суду Б. Драус («Права людини і польське судочинство»).

Доктор політичних наук В. Малахов (Інститут філософії РАН, м. Москва) прочитав лекцію під назвою «Поняття громадянства», у якій розкрив основні філософські підходи до розуміння громадянства та відповідні режими громадянства (авторитарно-капіталістичний, неоліберальний, етноцентристський), проаналізував громадянство як феномен модерну та розглянув поняття постнаціонального громадянства. Врешті-решт лектор зробив висновок, що *de facto* національна держава все ж залишається на сьогодні вирішальною інстанцією у дотриманні прав людини.

У цілому слід наголосити на високому теоретичному рівні лекцій та дискусій, що їх супроводжували. Сесія виявилася досить продуктивною. Учасники Програми окреслили перспективи подальшої співпраці в рамках шостої сесії та міжсесійних семінарів.

Н. САТОХІНА
кандидат юридичних наук, асистент кафедри філософії
(Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»)